

CUVÂNT-ÎNAINTE

După ce ne-am descoperit „Locul din inimă” și am aflat – împreună cu Simona Popescu, pe Skype, cu Andrei Codrescu, din *Lecția de poezie*, cu patru tineri poeți, „pe viu”, – că fiecare dintre noi poate deveni, dacă nu poet, atunci cu siguranță „ființă poetică”, în 7 septembrie 2017, în ultima zi a Lecturiadei „Un loc pentru fiecare”, am propus tema pentru anul următor. De data asta am fost de acord cu toții că va fi una legată de Centenarul Marii Uniri și va fi pusă sub același generic cu cele două ediții precedente: „D-apoi cum să nu fie, dac-o fost”. Am scris proiectul și, în noiembrie 2017, l-am înaintat ministerului. Se numea Lecturiada 2018 – „Un secol de Istorie și istorii”.

Lecturiadele elevilor (există și lecturiade ale profesorilor) sunt concursuri tematice, online și

„față în față”, care au loc anual în cadrul programului „Cercuri de lectură”, susținut de ANPRO (Asociația Națională a Profesorilor de Română). Spre deosebire de olimpiadele școlare, care presupun ierarhizări riguroase pe baza unor standarde academice, lecturiadele sunt concursuri deschise, dând posibilitatea participării tuturor elevilor, fie că activează sau nu în cadrul unor comunități de lectură de tipul cercurilor. Lecturiadele se desfășoară pe parcursul unui an, pe mai multe secțiuni subsumate temei, iar ca premiu, elevii și „consilierii” lor sunt invitați la începutul lui septembrie la Cluj, la o întâlnire de cinci zile. Întâlnirea le oferă cerchiștilor și profesorilor posibilitatea unui schimb de experiență și inițierii unor viitoare parteneriate între diferite școli, cu scopul de a se crea la nivel național o comunitate de cititori elevi și profesori. Pe de altă parte, în ateliere conduse de specialiști (jurnaliști, ilustratori, fotografi, istorici, etnografi, scriitori etc.), participanții pot dezvolta tema dintr-o nouă perspectivă.

În ianuarie am lansat cele trei secțiuni ale Lecturiadei 2018 – „Un secol de Istorie și istorii”: „Istorie în cărți” – concurs de recenzii și prezentări de cărți despre istoria noastră mare și istoriile mici din ultima sută de ani; „Gândurile umplu timpul și timpul umplut înseamnă istorie” – concurs de scriere de istorii adevărate și istorii imaginate, inspirate din aceeași perioadă (titlul concursului este un citat din cartea Laurei Grünberg, *Istorie cu copii și Pârș, mătă, frunză de gutuie*); concursul de portofolii „100 de ani de istorii ale familiei mele” – o carte

cu 12 arbori genealogici cu poveștile aferente, însoțită de un „Jurnal de bord”. Primele două secțiuni sunt deschise tuturor elevilor, ultima, cea mai dificilă, se adresează numai cerchiștilor.

Între februarie și martie 2018 s-a desfășurat prima secțiune, „Istorie în cărți”. Momentul de vârf a fost săptămâna 1–8 martie, când ne-am oferit cu toții, la școală, pe site, pe Facebook, „Un Mărtisor pentru fiecare”, fie sub formă de volume reale, fie sub forma unor recomandări de lectură prin recenzii și prezentări de cărți. La sfârșitul lui martie am făcut un bilanț și lista titlurilor. Am constatat că s-a trecut cu mult peste 100. Elevii, împreună cu profesorii lor, au citit și au promovat, pe lângă cărți de istorie propriu-zisă, multă istorie mică descoperită în jurnale, scrisori, memorii și interviuri ale unor persoane cunoscute în epocă, dar și foarte multe ale unor oameni obișnuiți: veterani, deținuți politici, strămutați în Bărăgan sau deportați în Siberia. În ce privește cărțile de literatură, în cazul liceenilor nu au existat probleme. Au recitat dintr-o altă perspectivă cărți studiate în școală, au descoperit însă și multe titluri noi, de la cărți apărute în perioada interbelică până la cele apărute recent. În schimb, la primară și gimnaziu am găsit multe traduceri și puține titluri de cărți scrise de autori români. La întrebarea dacă știu că *Războiul care mi-a schimbat viața*, *Hoțul de cărți* sau *Băiatul cu pijamale în dungă* nu intră în tema concursului, răspunsul lor a fost unul de bun-simț: nu au găsit cărți cu personaje-copii care au trăit în vremea Marii Uniri, în timpul Primului ori celui de al

Doilea Război Mondial și s-au gândit că sigur ce s-a întâmplat în alte țări s-a întâmplat și la noi. Atunci mi-a venit ideea: ce-ar fi să apelez la scriitori profesioniști și să-i rog să scrie câte o povestire care să se încadreze în tema lecturiadei? Am testat ideea pe trei autori: Adina Popescu, Florin Bican și Horia Corcheș. Pe toți îi cunoșteam din întâlnirile noastre anterioare. Ideea le-a plăcut, m-au sprijinit și s-au oferit să scrie pentru viitoarea carte. Am prins curaj și am trecut la pasul următor – contactarea unei edituri. M-am adresat de la început Editurii Arthur, cu care mai colaborasem și despre care știam că e deschisă la astfel de idei. Propunerea a fost acceptată, dar acum urma partea cea mai grea. Trebuia să iau legătura cu scriitorii și să-i conving să scrie. Mi-a luat destul timp până să încropesc o scrisoare. Nu e ușor să le explici ce dorești unor oameni care nu au auzit niciodată de ANPRO, de cercuri și de lecturiade și să-i convingi nu numai să scrie, ci și să scrie „la comandă” pe o temă dată și pentru un anumit public. La începutul lunii mai am trimis invitațiile. În următoarele două săptămâni, 29 de autori s-au arătat interesați de proiect și dispuși să scrie. Până la jumătatea lui iunie (termenul stabilit) am primit 20 de texte.

Am adunat prezentările autorilor, am făcut prima lectură a povestirilor, le-am pus în ordine alfabetică după numele autorilor și le-am trimis la editură.

Diana Zografi, coordonatorul proiectului editorial, mi-a propus să ilustreze cartea chiar copiii

participanți la lecturiadă. Tot Diana Zografi ne-a propus cinci ilustratoare care ar putea lucra cu copiii în cadrul unor ateliere. Mi-a surâs perspectiva de a fi nu numai cititori, ci și coautori. Tema întâlnirii de la Cluj era „Istoria mea”, pe care urma să o scriem împreună cu jurnaliști, fotografi și scriitori. Am introdus în program o secvență cu „istorie care se face” și, în câte două ore și jumătate, timp de patru zile, în cinci ateliere simultane, am citit și am ilustrat cele 20 de povestiri, integrând „istoria lor”, a personajelor, în propria istorie. Au lucrat împreună elevi de la 8 la 18 ani și consilierii lor. Nu numai că această secvență s-a dovedit partea cea mai reușită a Lecturiadei de la Cluj, dar am avut și șansa să ne întâlnim cu trei dintre autori: Horia Corcheș, Alex Moldovan și Florin Bican. Copiilor le-a plăcut mult momentul, dovadă fotografiile, desenele, filmulețele, caricaturile postate în grupul nostru de pe Facebook. Cred că și scriitorilor le-a plăcut felul în care le-au fost citite povestirile.

Aceasta este istoria din primăvară până în toamnă a „facerii” antologiei de față, în care „istoria mea” se întrepătrunde cu multe și multe alte istorii – ale autorilor, copiilor, ilustratorilor, „consilierilor de lectură”, redactorilor – devenind, cum era și firesc până la urmă, „istoria noastră”.

Monica ONOJESCU

Foto © Cătălin Olteanu

SIMONA ANTONESCU

Simona ANTONESCU s-a născut în 1969 la Galați. A urmat cursurile Facultății de Chimie din cadrul Institutului Politehnic București. A debutat în 2015 cu *Fotograful Curții Regale*, roman câștigător al Concursului de Debut al Editurii Cartea Românească și al Premiului pentru Debut al Uniunii Scriitorilor din România. Romanul a fost nominalizat la Premiile *Observator cultural* 2016 și a fost finalist la *Festival du Premier Roman de Chambéry*. În anul următor, Simona Antonescu publică la Cartea Românească *Darul lui Serafim*, iar în anul 2017 apare la Polirom romanul *Hanul lui Manuc*.

Istoria se repetă? Ca să putem răspunde la această întrebare, ar trebui să cunoaștem bine istoria, mai ales pe cea mică, a oamenilor care au trăit-o. Cum s-au văzut evenimentele ultimului secol prin ochii unui copil care a fost contemporan cu ele?

Cum arăta o zi din viața unui copil care a văzut Marea Unire? La această întrebare am încercat să răspund în povestirea mea. Iar dacă istoria se repetă sau nu, asta va ști numai acela care, trăind prezentul cu atenție, cunoaște în același timp trecutul.

1 Decembrie 1918 – mesaje peste munți

Nu era prima oară când fugea de acasă. Știa ce avea să pățească la întoarcere și era de acord să plătească prețul acesta pentru libertatea lui de o zi. Toate cele ce urmau să se petreacă de-a lungul orelor în care ar fi fost stăpân absolut pe viața lui, toate aventurile nebănuite pe care apoi le-ar fi povestit băieților meritau chelfăneala pe care știa că avea să o primească de la maică-sa.

Prima oară fugise peste dealuri, dincolo de apa Mureșului, la Sântimbru, unde făcuseră ăia un bal cu fete, în vară. Normal că era cu fete, că doar bal fără fete nu există. În vremea din urmă, Emil descoperea tot mai

multe lucruri care nu existau fără fete, iar descoperirile acestea îl nedumereau.

Clopoțelul atârnat deasupra ușii prăvăliei se zbatu cu veselie, anunțând că a intrat un mușteriu, iar Emil își amână planurile de fugă și gândurile despre balul sântimbrenilor.

— Servus! îl salută Iuliana păpucarului, o femeie corpulentă care întotdeauna respira cu mare greutate după ce bătea drumul scurt de acasă până la prăvălia de marchitanii și mărunțișuri a fraților Măieruș.

— Servus, răspunse frumos Emil, din spațele teighelei.

— Tu, copile, continuă nevasta păpucarului din Blaj, apăsându-și pieptul cu palma grăsună ca să-și domolească bătăile inimii, atâta vânzoleală pe stradă, ca ieri și ca azi, eu încă n-am mai văzut! Doamne, păzește-ne, ce ni se va întâmpla oare?

Emil cercetă cu o privire iute cele două străji aflate de o parte și de alta a ușii prăvăliei, pe trotuar. Tocmise încă de dimineață pe Mătăcuță și pe Șoldo ca să supravegheze centrul orașului și să-i dea imediat de veste dacă oaspetele sosit cu o zi înainte se pregătește de plecare. Cu el plănuia să fugă de acasă Emil, cu medicul militar Victor Onișor,

aflat în drum spre Alba Iulia și poposit pentru o noapte la ei, în Blaj.

Mătăcuță, înalt și deșirat, fără palton și numai cu un fular înfășurat în jurul gâtului, fluiera lipsit de griji în stânga ușii, cu mâinile vârâte adânc în buzunarele pantalonilor. Șoldo, mai scund cu aproape un cap și îndesat ca un sac de cartofi, cu palton nou și călduros, așa cum se cuvine unui fecior de avocat, vorbea neîncetat, gesticulând și învârtindu-se pe loc ca un titirez, în dreapta ușii.

Simțind privirea lui Emil, cei doi prieteni de afară îi făcură semne de liniștire prin ochiurile înguste ale ferestrelor prăvăliei.

— Îmi trebuie o jumătate de duzină de cârlige moș și babă din cele mari, niște ace de cusut și doi metri de panglică organza cam la vreo două degete lățime, ceru nevasta păpucarului.

Emil își scoase băscuța cu cozoroc îngust și o puse pe marginea teighelei, cum făcea de fiecare dată când se pregătea să ducă la îndeplinire o comandă cu mare iuțeală, apoi strânse toate cele cerute într-o pungă de hârtie maro, o împături frumos la gură și i-o întinse femeii:

— Doi lei și optzeci de bani, zise băiatul.

Păpucăreasa plăti și ieși. Mătăcuță și Șoldo dădură năvală în prăvălie, îmbrâncindu-se de pe urmele vreunui război început, pesemne, afară.

— Ce vreți? De ce-ați părăsit postul? îi întrebă Emil. Gata, pleacă?

— Nu pleacă, mă, e tot în balconul Primăriei, vorbește oamenilor. Tu nu-l auzi de aici? spuse Șoldo. Auzi, mă? Da' tu chiar ai de gând să te duci la Alba Iulia? Nu te omoară maică-ta?

— Taci, tu! îi luă apărarea Mătăcuță. Ce să-l omoare?

Mătăcuță era, ca și Emil, orfan de război, și amândoi considerau de datoria lor de băieți lipsiți de tați să se arate greu de stăpânit de către mamele lor. Războiul cel Mare care tocmai se isprăvea părea a avea legături mai puternice cu cei doi băieți cărora le răpise tații, și din această pricină Șoldo se simțea uneori cam stingher între ei doi.

Cu o zi în urmă sosise în Blaj medicul militar Victor Onișor, răscolind orașul și viețile oamenilor. Venea din Bistrița și călătorea către Alba Iulia. Poposea pe cale în fiecare așezare și le vorbea oamenilor descumpăniți de întâmplările vremii din urmă despre Unire, despre Sfatul Național, despre

jurământul de credință pe care erau îndemnați să-l facă Regelui Ferdinand.

— Oameni buni, au pornit către Alba Iulia nenumărate delegații din toate așezările Ardealului, vestise de la balconul Primăriei din Blaj medicul militar. Au fost înființate Sfaturi Naționale în multe orașe. Primăriile, școlile, gările și oficiile poștale sunt vegheate de străji românești. Vă îndemn să faceți și aici la fel. Puneți pază ca să opriți furturile și spargerile, căci răufăcătorii vor căuta să profite de zilele acestea tulburi.

Când fusese scos steagul tricolor din podul școlii, în oraș se iscase o rumoare de stupină ținută la cald. O mână de bărbați traversaseră centrul Blajului cu steagul fluturând pe spatele lor, cum nu fluturase el niciodată până atunci. Cerul chinuit al ultimei zile de noiembrie se luminase preț de o clipă, iar culorile sticliseră cu înțelese.

Când steagul ajunsese în fața Primăriei și Victor Onișor le ceruse oamenilor să jure credință Regelui, cu mâna pe tricolor, Emil, Mătăcuță și Șoldo fuseseră printre cei dintâi care apucaseră pânza în pumni. Repetaseră cuvintele jurământului odată cu toți bărbații din piață, gătuți de entuziasm. Aveau treisprezece ani și erau încredințați că cele ce se

petrec îi ridică, în sfârșit, la nivelul adulților, făcându-i pe loc egalii lor.

— Asta înseamnă că, de-acum înainte, putem merge la balurile din Regat? întrebase Mătăcuță, auzind că Ardealul se va uni cu țara. Băi, fete din Regat! strigase el, străbătut de o idee care părea că-i aprinde imaginația, iar fularul ce-i ținea loc de palton își răsfirase cu înfiorare capetele, la auzul acestei posibilități.

În seara aceea puseseră la cale să fugă de acasă toți trei, să plece pe ascuns la Alba Iulia, unde se adunau toate delegațiile pentru Marea Unire. Astăzi însă numai Emil mai rămăsese credincios ideii. Simțindu-se vinovați că-l lăsau singur într-o astfel de aventură, Mătăcuță și Șoldo se oferiseră să stea cu ochii pe medicul militar Victor Onișor și să dea de veste imediat ce ar fi pornit către gară.

Se prezentaseră dis-de-dimineață la prăvălia de marchitanii a fraților Măieruș, unde lucra pe simbrie Emil, și plănuiseră totul în cele mai mici detalii. Aveau să-l supravegheze pas cu pas pe Victor Onișor. Aveau să-i țină locul la tejghea prietenului lor Emil, atunci când delegația va porni către gară. Aveau s-o țină departe de tren, prin orice mijloace, pe mama lui Emil, până când garnitura va pleca.

Planul părea fără cusur, numai că ziua se dovedise a fi plină de întâmplări neprevăzute. Era pentru întâia oară când Emil înțelegea ce vrea să zică vorba *nu aduce anul ce aduce ceasul*.

Mai întâi, încă de la prima oră, când nici nu se luminase bine afară, iar gerul pișca, vestind iarnă grea, fiica hotelierului din Blaj se ivi în fața prăvăliei și prinse a ciocăni cu multă nerăbdare în ușa încuiată, zdrăngănind ochiurile mici de geam. O chema Livia și era de doisprezece ani. Locuia la ultimul etaj al Hotelului Univers, unde părinții ei și o mătușă rămasă fată bătrână ocupau mai multe odăi.

Mătușa cea bătrână era patroana hotelului și, pentru moștenire, părinții Liviei munceau în hotel de dimineață până seara, ținând fără alt ajutor administrarea, contabilitatea și evidența rezervărilor. Educată și retrasă, fata hotelierului nu-și aflase nicio dată locul nici printre copiii Blajului, cu care bătrâna sa mătușă îi interzicea să aibă de-a face, nici cu bruma de societate aleasă pe care Livia o cam disprețuia, în ascuns.

În prăvălia încă neluminată și cu ușa de la intrare încuiată, Măieruș cel bătrân și cu Emil umpleau cutiile de pe rafturi cu mărunțișurile aflate la vânzare. Livia mai ciocănise

încă o dată, apoi făcuse palmele căuș în jurul ochilor și privise înăuntru.

— Ia vezi, măi copile, ce-i, îi spusese Măieruș cel bătrân. Văd că nu se lasă.

Emil descuiase și Livia dăduse buzna în prăvălie, scoțându-și mânușile împletite, din lână, cu gesturi de mare doamnă. Purta un paltonaș cu guler elegant și botine încheiate cu bumbi negri până sus, pe picior. De sub pălăriuța din fetru, cozile ei castanii ieșeau perfect disciplinate, împrăștiind în jur același aer de aristocrație prăfuită ca și stăpâna lor. Înaltă și înfumurată, fata trecu pe lângă Emil, șoptind din vârful buzelor un „Bună dimineața”.

„Dă-o-n papucii mâtei, că prea e făloasă!” își spusese băiatul. „Așa, i-a cusut maică-sa rochie și i-a târguit mătușă-sa palton, no și? Asta-i motiv să nu te mai uiți la oameni?”

— Da? rostise el apoi, fără să se miște din pragul prăvăliei, ca și cum ar fi vrut să încuie la loc, de vreme ce urmau să deschidă abia peste o jumătate de ceas.

— Caut panglică tricoloră, spusese Livia cu multă importanță. Astăzi se adună iarăși doamnele orașului la hotel, ca să facem cocarde tricolore, să prindem în pieptul delegației care va pleca împreună cu domnul Victor Onișor.

„Să facem cocarde tricolore” o imitase numai în gând Emil, în vreme ce scotea de prin sertare tainice panglica tricoloră. În preajma Lievei mirosea a lavandă. Băiatul puse metrul de lemn pe tejghea și întrebă scurt:

— Cât?

— Douăzeci de metri, răspunse fata, în vreme ce Emil îi privea pe sub sprâncene mâinile albe ieșite din mănuși, atât de albe, încât băiatul era încredințat că sunt reci ca gheața, și un fior îi străbătu șira spinării la gândul că degetele ei le-ar putea atinge pe ale lui.

— N-am douăzeci de metri, îi spuse cu cea mai plictisită voce pe care și-o putu făuri.

— Tu, nu se poate să nu ai, îmi trebuie neapărat! se sperie Livia.

— La bună vedere și bagă de seamă ce faci pe-aici, se auzi de la ușa din spate glasul lui Măieruș cel bătrân, care pesemne isprăvisse treburile și pleca acasă.

— La revedere, domnule! îi răspunse Emil.

Fiica hotelierului, singura dintre fetele cunoscute de el care fusese primită de doamnele Blaifului la serile în care lucraseră cocardele tricolore, stătea ușor descumpănită în fața lui, răsucind mânușile în mâini. Lui Emil îi păru că privirea ei se mai îndulcise după